

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

Na Baku.

Planinarska crtica iz Dalmacije. Napisao Vicko Dorbić.

Bilo je to na pô korizme. Ja sam tada učiteljevaо u starodrevnoj Vrani. Upravo bijah odustio djecu iz škole, te se prihvatih Gjalskijevog »Radmilovića«, da nastavim čitanje toli zanimivog romana, kad nahrupiše k meni do dva tri župnika i učitelja, sve dobri znanci i prijatelji iz obližnjih mesta. »Dodjosmo k tvomu župniku« — reče mi poštov. D. B. iz B. — »da skupa sprovedemo pô korizme, pa kako će on okasniti objedom, evo nas k tebi, da nas odvedeš na »Bak«, da i mi razgledamo zanimive položaje s njega«. Odložih »Radmilovića« i dragovoljno se prijateljima ponudih vodičem. — Mahom iza školske sgrade počimlje se penjati s prva dosta ravan, a poslije sve to strmiji puteljak na »Bak«. Silni piesak škripao nam je pod nogama, a strmi starac »Bak« ustobičio se pred nama, kano da nam napred prieči. Obronci toga do 800 m. visokoga vrha, obrasli su gdjekojom šmrikom, (vrst borovice), a u bolje doba godine naći je tuda množtvo sitne ljekovite kadulje (*Salvia officinalis*), koja te mami svojim cviećem i mirisom. — Pri vrhu toga brda pružila se prostrana i liepa »vlaka«, sgodno igrište za mlade janjce, kano i veselu pastirčad. Odatile započimlje strmo i težko, nu kratko penjanje kroz samu liticu. Izpred nas poleti plašljivi zec, taj jedini stanovnik tihoga »Baka«. Ustupih prijateljima najviše mjesto prema podnevnu. Kad sa te visi zaokružiše pogledom svojim, ote im se iz zadovoljnih srdaca udivljeni »Ah«!

I sibilja bijaše prekrasan pogled s podnevne strane. Od najsjevernijih zadarških do najjužnijih šibeničkih otoka, pukao je krasan vidik na morsku pučinu. Visoka tvrdjava sv. Mihovila na otoku Ugljanu prema Zadru kano da nas je pozdravljalа, a starinski samostan povиše Tkuna na otoku Pašmanu milo nam se je smiešio. More se tiho lelijalo, a biela jedra ribarskih ladjica lieno se pomicala. Negdje u daljini zadimio parobrod, a dolje pod starim Belgradom bez straha »bordižao« čozotski »trabakul«. K zapadu nas pozdravljuju visoka brda »Vrćevo« pa »Petrim« na komu su, priča veli, bili ljetnikovci Petra Krešimira Velikoga, slavne uspomene kralja hrvatskoga. Razrušene turske kule-

doglasnice: Polača, Perušić, Budak i Kašić, kao da su nam sa četiri protivna kraja pričale, svaka na svoj način krvave sgode praoata naših. U oči nam je pala i starinska crkva »Rogovo« sa razrušenim hrvatskim krunskim dvorovima »Dvorine« nazvanim. I ruševine »Tinje«, to sjedište sidražkog župana pričahu nam tihim šaptom prošlost svoju. — Pod nama pako zasjalo se romantično jezero »Vrantsko« tiho i mirno ko ulje, a zapadno njemu pružila se velika nedogledna »Blatina vrantska«. Pade nam pogled i na »Gradinu«, taj slavni dvor Ivana Paližne u kojem je živio, vojevao i pustio veliki duh svoj, pa gdje i sad pod onim ruševinama počivaju ostanci toli velikog borca hrvatske slobode. Namignuo nam je i čvrsti dvor knezova Borelli-a, a nekadašnji starinski »Han« Maškovićev, kano da nam htjede pričati o velikom kandijskom ratu u kojem je on jednu od glavnih uloga igrao. A i srušene kule narodnog junaka Zule Vranjanina, pozdraviše nas tiho, kao da i sad žaluju svog junačkog stanara. Svrnusmo po tom svoj pogled i na ubavo seoce Vranu, nekad sjajnu, veliku i slavnu, a sad zapuštenu i siromašnu Vranu, na to mjesto, koje Turci s mnogih razloga odabraše sebi »malim Edonom«, kako to piše umno pero veleučenog prof. Dr. Luke Jelića. I udivljeni i zanešeni, nekom nadzemnom moći ponutkovani kano u dogovoru, poskidasmo kape i intonirasmou onu veličajnu našu himnu: »Liepa naša domovino«.

Tako su moji prijatelji mislili, da sve vidješe. Nu to tek bijaše pogled s »Malog Baka«, ali sjevernu stranu zaklanjao nam je »Veliki Bak«. Predložih dakle, da se popnemo i na njega. Moj predlog bijaše jednoglasno primljen i burnim »živio« popraćen. Penjući se malom uzbrdicom na »Veliki Bak«, udari u oči mojih prijatelja množtvo kamenja tu nasuta. Upitaše me za uzrok, nu pravog i temeljitog odgovora, prem o tom više puta razmišljah, ne znadoh im dati, već primjetih, da je to po prilici morao biti kakav »Bogočin« ili »Sutvid« gdje su naši praoatci, još kao pogani, žrtve prinosili, a u tomu me mnenju podkrijepljuje i ta činjenica, što je i dan danas običaj na Markovo s procesijom na vrh »Baka« izaći, tu sv. evangjelje čitati i polja blagosloviti.

Došav na sjevernu stranu t. j. na »Veliki Bak«, puče nam pred očima skroz različitiji vidik. Dok smo s »Malog« uživali pogled na primorski kraj jednog diela kolievke hrvatstva, »Veliki« nam je pružio sliku zagorskog kraja kršne Dalmacije. Pred našim vidikom pružilo se množtvo tihih sela »Ravnih Kotara« i osamljene »Bukovice«. Pod nama se ukazaše duboke i tamne pune gudure »Bakove drage«, obrasle velikim smrekama i zimzelenima. Dalje ugledasmo golu »Bukovicu« sa svojim sivim »Kunovcem«, a još dalje smiešio nam se kroz tanku sivu maglu snežni »Velebit«. Dirnut ovim prekrasnim pogledom, poštov. D. B. započme, prvi a mi za njim pjevati: »Oj ti vilo Velebita«.

I tu se zavjerismo, da ćemo do ljeta jedan cieli dan na »Baku« sprovesti, te pomnjivije motriti i diviti se toli krasnim položajima mile nam domovine, pa u prirodi bajnoj veselo pjesme pjevati. Mimogredno ću napomenuti, da je mene

sudba od tih strana razstavila prije, nego sam zadau rieč izvršiti mogao, a da li su je ostali prijatelji izletnici izvršili, ne znam.

Povratismo se niz Bak s protivne strane, pa tako mi se pružila prilika pokazati prijateljima oveliku pećinu (špilju) u Baku, dugu kojih 15 m. široku 3—4 m. a još veću visoku, gdje se za ružna vremena čobani i blago zaklanaju.

Kod gostoljubivog župnika D A P. dočekao nas je gospodski objed, a mi iza tako krasna izleta, u brzo mu ga i u redu potrebismo. Naravno je, da za objedom više puta svratismo govor na krasote koje s »Baka« vidjesmo, pa tim povodom podigla se je koja i ako skromna, a ono zanosna zdravica »Liepoj našoj domovini«, kao što se upravio brzjavno i pozdrav toli za Vranu za služnomu naslovnomu prioru vranskому u Zagrebu, presvetlomu gospodinu biskupu Pavlu Gugleru.

Skradski vrh.

Hinko Mašek vitez Bosniodolski.

Do dosta neznatne visine (1044 m.), ali na sgodnom, široki vidik dopuštajućem mjestu, diže se izmedju sela Skrada i Divjaka, Skradski vrh. I uzponanij nije tegotan, osobito za skradske strane, odkle vodi široki šumski put do krasne livade izpod samog vrha. U zračnoj crti od $2\frac{1}{2}$ km. valja ti se uzpeti 700 m. na 1044 m. t. j. za 344 m. što udobno možeš prevaliti za 1— $1\frac{1}{2}$ sata. Uz to ugadjaju planinaru putem tri ravnice u jednakim razmacima. Prva nad čudno i zanimivo formiranim Gavranskim stjenama, na glasu kao zasjeda velike razbojničke cete, koja je prije jedno 40 godina opljenila Skrad, naročito kuću g. Delača. Druga ravnica je na $\frac{2}{3}$ puta, dobra zasjeda za divljač, kojom obiluje Skradski vrh, nakon mnogogodišnjeg mučnog i strpljivog čuvanja po sadašnjem lovovlastniku knežev. rez. šumaru g. Z. Treća je ravnica nekoliko metra izpod samog vrha, široka krasna livada, koja je marom mjestnog župnika g. T. ukrašena malom kapelicom, kojoj se svake godine na Veliku gospu hodočasti. Sam vrh je obrašten bukovom šumom, te i sada zimi, kada ne ima lišća, slabo samo daje provirivati znatiželjnom oku planinara na krasnu okolicu. Da imade samo nekoliko metra piramide, koli bi to božanstven izgled bio sa ove točke. Pošto toga nije, to se moraobilaziti i vrh sa svake strane posebno promatrati divnu tu panoramu.

Sa južne strane, koja pada strmim pećinama prama lujzinskoj cesti, te koja sačinjava malu kosu ravnici skroz gusto obraslu sa resjem i resuljom, otvara ti se krasan vidik. Klek (1182) propošno diže svoju glavu izpod crnog Smolnika (1219) i Bielolasice (1533). Dalje prema jugu proviruje krasnim vidikom znamenita Viševica (1428), od koje prema zapadu Bitoraj (1385) oko spaja sa skupinom vrhova dižućih se na Grobničkim poljem. Ove nadvisuje ponosni Risnjak

(1528) iz kojeg malo postrance proviruje hrvatski Snježnik (1506). Pod nogama su ti ubava mjestanca: Divjake, Hribac, dalje Ravnagora, Starilaz, Dedin, Zalesina, Kupjak itd.

Najzanimiviji vidik otvara se prema sjevero-istočnoj strani. Tu se u sniegubiele kranjski Snježnik (1796), dalje julske Alpe sa strmim Triglavom (2865) i Karavanke, a pod njima čitav niz bielih mjestanca (Kostel, Hrib, Banjoloka i mnoga druga mjesta u pravcu prema Višnagori i Novom mjestu). Najzanimiviji izgled je pak onaj prema sjevero-zapadnoj strani samo je težko uloviti liepo lietno predvečerje, po kojemu da možeš razabratи sve bregove i viša mjestanca od uskočkih bregova do zagrebačkog Sljemena i dalje prema zapadu do Petrove gore. I sam gornji grad Zagreb, da se može sasvim liepo razabratи sa šestinskim gradom i Medvedgradom.

Bio sam na vrhu 5. siječnja 1902. U to godišnje doba malo tko se sjeća, da je bio na Skradskom vrhu, jer je inače silnim zapusima sniega neprohodan put do gore. A taj dan nadjoh na sunčanoj strani gore na vrhu cvatuće jaglace i kukuriek (ovdje ga zovu kurji slep), dapače vidjesmo dva žuta proljetna leptira, od kojih jednog i ulovisemo. Još sam jedno poslije podne kasnijih dana bio gore, nadajući se izgledu prema zagrebačkoj strani, ali uzaman, čitava ona strana bila je prozirnom maglom jasnom vidiku zaklonjena.

Ovaj je izlet svakomu lahko praviti, jer je mjesto Skrad željeznička postaja na riečko-zagrebačkoj pruzi, na kojoj zimi noćni, a ljeti i danju brzi vlaci uvjetno staju. Skradski vrh je pun izvrstne vode, koja probija na mnogobrojna vrela. Za procvat mjesta vrlo zauzeti poduzetnik L. smjera s vremenom podići tu i svim udobnostima obskrbljeni mali hotel, što bi vrlo nuždno bilo, jer za sada imade u jednoj gostionici Veronika Delač kraj kolodvora dve sobice za pre-spavanje i priličnu obskrbu. Dobru kapljicu ćeš naći u samom mjestu u gostionici Jauka, Miščevića i Gregurića, a možeš i tu dobiti prije naručen i dobar zalogaj. Za ljetovanje ima nekoliko vrlo udobnih stanova kod gg. Mate sa izvrstnom obskrbom i Martina Delača, ali su obično već davno prije početka ljeta pred-brojeni.

Samo mjesto Skrad u jednoj povelji Zrinjskoga od g. 1640, kojom je to mjesto naseljeno, zove se isto i »Sad«. (navodno od »sada« (voća), kojega ovdje unatoč velikoj visini dosta imade, leži nad cestom, a na cesti je uz občinu i pošta, samo nekoliko kuća, sazidanih početkom prošlog stoljeća iza gradnje lujzinske ceste. Župa je u 5 km. odaljenom ubavom mjestancu Divjake, koje nosi svoje ime navodno od divlje kruške (divjake).

U Skradu, 15. siječnja 1902.

Osobiti vidici.

Kad sam ono lanjske godine došao u Turnašicu, pao sam pod vinorodno Bilo i nisam se mogao oteti vrućoj želji, da bilo sa kojega briega smetnem pod oko nepoznate mi krajeve domovine. Pošao sam na Lipicu, koja je istinabog samo 262 m. visoka, ali leži takosgodno, da ti sa njezine vinorodne glavice segne oko u nedogled Podravine i ugarske nizine u kojoj se nebo spaja sa zemljom.

Od podnožja Bila, pa do rieke Drave pružila se pred tobom to ravna, to valovita pjeskovita ploha. Plodna je, bujna i zelena; tamno-zelena od kukuruza, jasnije zelena od raži i pšenice-bjelice, a na ogromnim, pravilnim plohamama, na kojima je porasla heljda, poput mlieka biela. Krasno je Klisno polje, inponujuće Veliko polje, okumilo Dolnje i Medvedsko polje i ono daleko Brezovo polje. Za vinovu lozu značajna boja odaje ti vinograde na Ložanskom briegu, a ona sivo-zelena boja neplodno tlo po kojem je porasla kratka trava.

U tome vidiku najzanimiviji su „Pieski“, koji počimaju dalje Koprivnice, pa se steru do Špišić-Bukovice kod Virovitice, tu pusti, tamo obrasli i marnom rukom obradjeni. Tu ima pieska, kao nigdje u domovini, ima ga n. p. i oko

Pogled s Kredarice na Suhi plaz.

Turnašice, da ti u nj propadaju noge. U onoj zeleni bieli se Gradac, Pitomača, Kladara, Otrovanec, Velika i Mala Črešnjevica, Kozarevac, Kloštar, Dinjevac, Sesvete, Turnašica, pak Grabrovica u kojoj je svjetlo božje ugledao Petar Prešladović. Divotnim vinogradima, kao da je bregove pokrila gusta šuma, pada ti u oči bliza Sedlarica sa starom crkvicom sv. Križa, a daleko tamo svjetluca se rieka Drava, a s lieve joj se obale nasadio Bobovac i Barč. Od gora iztiče se Daruvarska i Pakračka gora, ona sa Petrovim vrhom kod Daruvara.

Iz Turnašice pošao sam u ogromnu Pitomaču, odanle u guskama bogato selo Otrovanec, pak onda krenuo preko otegnute Sedlarice u Turnašicu, gdje smo jedan po podne u breziku Vukosavskoj gjolti sproveli odmarajući, preugodne časove. 31. kolovoza nadjem se na kolodvoru u Vukosavljevici, odkuda sam preko Virovitice, Daruvara, Sirača i Badljevine stignuo u Pakrac, koji svojom prekrasnom okolicom, koju natapa rječica hirovita Pakra, mora iznenaditi svakoga planinara, a nemanje je zanimiv i kraj od Pakraca do Lipika, kamo podjosmo istoga dana po podne, da se u perivoju tamošnjega kupališta pozabavimo.

U našem čarnom i milovidnom Zagorju bio sam lanske nekoliko puta.

U drugoj polovini lipnja povezem se do Zaprešića, odkuda sam preko Novih dvora pošao do Pušće dolnje, a odanle krenuo na Marija-Gorička brda, gdje sam od stare crkvice gledao jedan dio Zagorja sa Cesogradskom i Kosteljskom gorom, ogromne štajerske planine, savsku nizinu, Savinske planine, Žumberačke gore sa sv. Gerom, Zagrebačku goru, Ivančicu i Kalničku goru. Sa briega Škrublje (294 m.) paslo mi se oko na Samoborskoj gori i na Gorjancima u Kranjskoj.

Koncem lipnja obašao sam u Zagorju kraj od Zaboka do Pregrade, pošao izpod Kuna-gore klancem Sutinsko uz potok Kosteljinu i uzpeo se na razvaline grada Kostelja. Na samo Petrovo i Pavlovo krenuo sam iz Kostelja na Taborsko, gdje me je u susjednom Štajeru zaustavio velebni Donati, a za kratko vrieme prekoračih Sutlu, da odmorim na njegovom podnožju, u pitomom Rogatcu.

Od ovdje vodi liepa cesta sa dalekih vidika znani Hum, odkuda gledaš Podčetertečku goru, Breznu goru, Taborsku goru, Cesogradsku goru i one divove u štajerskim planinama. 28. srpnja stao sam na zagorskoj postaji Pušća Kupljenovo i od onđe krenuo za krasna jutra preko rječice Krapine u Jakovlje, pa onda do Sv. triju Kralja i preko Bistre do Zaprešića, nasladjujući se nesamo na krasnim zagorskim krajevima, već i onim gorama, koje ga okružuju, na gorama bez kojih nebi bilo Zagorja.

U prvoj polovini kolovoza zaustavio sam se u Velikom Trgovištu i prošao pješice vanredno liepim krajevinu u Klanjec, a odavle uz rieku Sutlu poslijе u Kumrovce, Sela, Miljanu, Poljanu, u Desinić, Sopot, Pregradu, Krapinske Toplice u Zabok i Zagreb.

21. rujna krenem varaždinskim vlakom do Budinšćine, a odavle za krasne večeri u Zaježdu pod Ivančicu, a rano zorom evo me na putu u Gotalovac, gdje stoje podori grada Gotalovca u kojemu su posliednji Gotali bratskom i krvavom svojom neslogom zatrli i pleme i sjeme slavnoga svoga roda. Iz Go-

talovca išlo se uzbrdice i nizbrdice, a pogledom na šumovitu Ivančicu, u selo Zajezdu, pak pod razvaline Melen-grada, a onda i šumom i poljem do Belca, u Budinšćinu i Zagreb. Početkom listopada, kada je već mrazova sestrica procvala, pristanem opet u Zaboku, odkuda krenem cestom u Oroslavje, gdje ti se od grada baruna Luje Vranica n-a otvara značajan vidik na Ivančicu, Maceljsku goru i ogranke Kalničke gore. Pada ti oko i na daleko Stubičko polje i Zagrebačku goru pod kojom se stisnule stare Stubičke toplice.

13. listopada opet sam vlakom dojurio u Veliko Trgovište, a onda krenuo u Malo Trgovište, a u bivši ljetnikovac Antuna Mihanovića, koji je u himni »Liepa naša domovina« narodu hrvatskomu podao najdragocjeniji dragulj. Po podne prošao sam na kolima kraj od M. Trgovišta do Tuhelja, a od ovdje do Desinića, u zavičaj nesretne i opisane i opjevane Veronike Desinićeve, kojom mi se prilikom na više mjesta zaustavilo oko i na ogromnom gradu Velikom Taboru, kojega zovu Zagorci i Vingrad.

20. listopada evo me na maloj postaji u Stubičkim toplicama (ali ovdje samo po imenu), odkuda sam preko Bedekovčine krenuo u Zlatar, pak onda u Bistricu, preko Huma (divotan vidik) u Stubicu gornju i doljnu te kroz Oroslavje opet u Zagreb. Još i 10. studena skočio sam u Malo Trgovište i do tamošnjih Smrdečih toplica i tim »skokom« završio svoje lanjsko »zagorsko« putovanje.

Od svih vidika, koje sam uživao u milovidnom Zagorju zapađa prvenstvo onaj vidik sa razvalina Cesar-grada!

Kad si u Klanjcu, ne propusti da se nebi uzpeo na velike podrtine Cesarskog grada, što se je uzidao u tvrdi vapnenac 467 m. nad pučinom morskom.

Lagano se uzpinjući lapornim i vapnenim putem, dolaziš za pô sata na Kobalijev krč, gdje se u bukovoj šumi uzdižu pećine Pesji skok i Špičasti kamen. Već se sa ovoga krča otvara božanski vidik na dolinu rieke Sutle. Daleko obzorje zatvara Zagrebačka gora cielom svojom duljinom u kojoj se sa ove njezine strane iztiču oblici svih bregove i oblik dugog joj Sljemena. Pod gorom bieli se Bistra gornja, simo bliže Kraljev vrh, Pušća, Redakovo, a na desno joj plemičko Turovo polje sa laštećom se Savom. Pred njom, kao da lebde u zraku božjem tri crkvice: crkvica Majke božje žalostne, sv. Filipa i sv. Florijana.

Prema zapadu ustobočila se Samoborska gora, iztaknula podore grada Okića, i Samobora, zastrle se nježnom koprenom Žumberačke gore a, rek bi pod njima smjestila se Bregana.

Na kraju ogromnoga Sutlanskoga polja stoje poput straže Marija Gorička brda a do Klanjca pružile se ravne livade, bujna polja, njive i lugovi. Biela cesta vije se i previja iz Klanjca do dalekog Zaprešića. U polju se nasadila Rozga, Dubravica, Kraljevac, Gredice, Suh dol, a tamo nekako u sredini pod jablanima Erdđdijevi Novi dvori u kojima je g. 1861. preminuo Antun Mihanović.

Prama jugo-zapadu zagleda ti oko planine slovenske, gleda biele Sošice, crkvicu sv. Lovrinca i sv. Antuna, spusti se u dolinu bizejsku i pane na kneževski grad Bizej, što sa visine od 389 m. zrijе na daleko Sutlansko polje, kojem se vije i previja bistra rieka Sutla. Pod gradom pribrala se Bizejska ves, dočim mu je u zaledju niknulo Orešje.

Dalekom i raznoličnom onom vidiku najkrasniji je ures, ali i jedan od prvih krajeva domovine, duboka sutjeska uz Sutlu sa crkvicom Majke božje rističke, koja se poslije razploštaje u poput smaragda zelenu dolinu Zelenjak nad kojom se koče razvaline grada Kraljevca, a liepo pristaju ovomu čarnom kraju i one crkvice »biele«.¹

D. Hirc

Lička visočina.

Piše A. Jamičić.

Gorske kose, koje se protežu izmedju Ličke i Krbavske visoke ravnice, zovu se Ljubovo, Jelenovac, Poljana i Vrebačka staza.

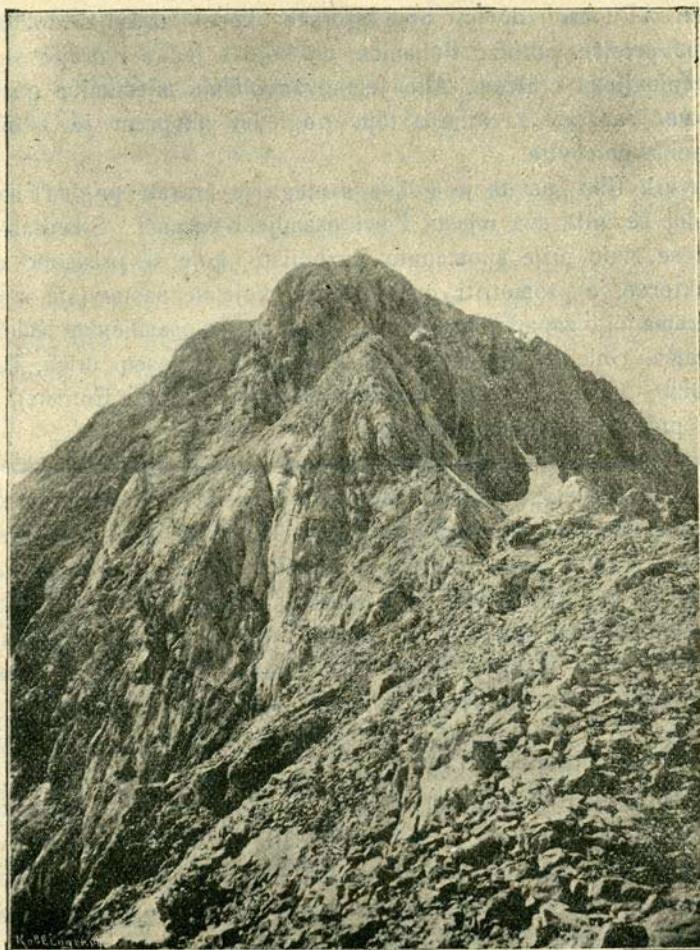
Na tim kosama ima mjestimice poljana, gorskih livada i bujnih šuma. Ove poljane i livade uvališe se medju obronke pojedinih gorskih strmina, koje ih zaklonjuju od nepogode vremena, a podavaju im dosta obilje vode, pa ih tako čine plodnjijim.

Pravcem prema jugu od Vukova mosta, dosijući ravnicom do Kneževića stanovâ, koja dva do tri km., počimljje sastav i obilježje ovih gorskih kosa. Sve većom stupnjevinom, a u visini kojih 900 m., stoji Stirčić jezero, koje je obiljem svoje vode veoma važno za onaj inače bezvodni kraj, a to za gojenje stoke, koja se u Širokoj Kuli znatno goji. Ovo jezero ima u premjeru kojih 200–300 m., a srednja mu je dubljinu 6–8 m.

Pravcem prema jugo-iztoku počimljje istom prava strmina, te se jedno dva km. dosta neugodnim putem dodje do razkršća, gdje se taj gorski put dieli u četiri diela. Prvi nas vodi u gorsku kosu zvanu Jelenovac, drugi srednji, vodi ravno prema jugu u Poljanu, a treći prema zapadu u strmo, no romantično Razbojište. Iztočna gorska kosa nazvana Jelenovac počimljje u početka dosta slabom strminom, akoprem je krševita puna uvala, pećina, a obrasla dosta kržljavim crnim jasenom (*Fraxinus Ornus*). Mjestimice ima u toj gorskoj kosi divnih dolova, koje obično prema vrhu, gdje se dol spušta pod liticom ili u pećini, imaju izvor vrelo, koje ili malo otječe, pa se odmah gubi u podzemlje ili

¹ Krasan ovaj vidik na cielo Zagorje otvara se sa jedne razvaljene kule Cesar-grada na koju se težko uzpeti, pa ti je, kad si uzašao i paziti, da se nesurvaš u veliku dubljinu. Molimo rođoljubivu gospodu u Klanju, da bi tamо dala složiti skale od kamena ili drva ili da možda od kamena urede siguran vidikovac. Ur.

ne otječe ništa, ili je u savezu sa kakovom podzemnom pukotinom, kamo voda, dospjeva te tvori podzemno vrelo, koje je sad veće, sad manje prema množini zračnih oborina, nu nikad ne može izaći iz dola. Kad nebi bilo ovih uvala i dolova, bio bi ovaj siromašni kraj divlji i skučen na vrlo slabu vegetaciju pojedinih vrsti gorskoga bilja. Prolazeći dalje, najavlja se prava gorska kosa Jelenovac,

Pogled s Maloga na Veliki Triglav.

koji se odlikuje svojom prirodnom krasotom. Nekoliko katastralnih jutara obrasio je vrlo gustom bukovom šumom, dočim je prema podnožju iztočne strane, kamo je lakše mogla doprijeti čovječja ruka, pustinja i golet. Vrh, visok 1200 m. znamenit je u akustičkom pogledu, jer jeka s njega odjekuje ne dva, tri, pet, već »deset« puta.

Sam vrh je gol, a postrmice obrasao travom, te je s njega ugodan vidik dolje prema Podlapači i podlapačkoj uvali s jedne, a prema Poljani i vrebačkoj stazi s druge strane. Uzlaz s južne strane upravo je teretan, a i ne moguć, dočim je od iztoka, gdje prelazi svojim podnožjem u krbavsku ravnicu, lako priступan.

Zapadno od Jelenovca skapča se s njim druga gorska kosa zvana Poljana sa vrhuncem »Bilom«, dočim obje gorske kose raztavlja dolina duga do 2 km., koju protiče potočić Poljanica, uz koju s jedne i druge strane izvrstna je zemlja naplavljena crnicom. Ako Jelenovac obiluje mjestimice gustom šumom, to Poljana već zaostaje za njim u tom pogledu, akoprem je i ona bila prije nekoliko godina šumovita.

Njezin vrh Bilo sasvim je gol, a s njega je krasan pogled na ličku visinu, po kojoj se vide sva mjesta i svi osamljeni vrhunci. Sjeverno ove gorske kose spušta se malo prije spomenuto Razbojište, koje se prislanja o Vrebačku stazu. Karakterno je promotriti ove strmine, koje se nastavljaju izpod Poljane. Otvorene prama jugo zapadu, spuštaju se strmo prama osamljenim Kuličkim i Ostrvačkim gorama. Gole su, izsječene, te se nalazi koji jasen, drien, lieska i grab, ali pored ovih, vidi se velika množina rujevine (*Rhus Cotinus*), koju su iz ovog kraja prije više godina izvažali.

Naravni nastavak ove gromade opisanog gorja jest Vrebačka staza, protežući se iznad Barleta, Vrebca, Mogorića s jedne, Srednje gore, Mekinjara s druge strane sve do posliednjeg joj ogranka, gdje se spušta prema Ploči u Klanac pločanski kuda teče Jadova. Vrebačka je staza nastavak Poljane i Jelenovca; gdje se ove svršavaju, tu je njezin nastavak. To je gorska kosa bez ikakovih ovećih strmina, slabo, a mjestimice nikako obrasla šumom, nu većim dielom šikarom, bez ikakove vode. Tu i tamo ima prilično bujnih gorskih sjenokoša i pašnjaka. Preko Vrebačke staze vodi dosta loša cesta iz Gospića do Barleta, Vrebca i u Podlapaču, dotično Udbinu. Znatniji je vrh u ovoj gorskoj kosi Samograd po prilici dva km. daleko od Srednje gore. Skoro na najvišoj točki nalazi se bezdan Samograd. Taj je bezdan nalik na koljevku te ima u obsegu preko 20 m. Sa svake strane uzdižu se iz pobočnih stena po dvie ogromne klisure, a izpod ovih spustio se crni bezdan, u koji još dosad niti je, a niti može doći čovjek, da prouči unutarnjost njegovu. Jedino, ako se spusti kamen u tu crnu utrobu, kotrlja se po nekoliko časaka.

(Slijedi).

Družtvene viesti.

Prema odluci upravnoga odbora stvorenoj u sjednici od 25. veljače, držati će se u četvrtak 3. travnja t. g. u 6 sati po podne glavna skupština planinskoga družtva. Sastanak u Briegovitoj ulici br. 3. I. kat.

Odbor moli, da izvole p. n. članovi družtveni doći što mnogobrojnije na tu skupštinu, pa i posestrime podružnice da pošalju, u koliko već nisu, svoj god. izvještaj prema § 9. družtv. pravila i da imenuju kojega svoga zastupnika u tu skupštinu, ako sami ne mogu doći.

Jednako opetovano molimo, da nam podružnice izvole javiti, ako koji član izstupi, ode ili umre. Češće nam se najme vraćao »Planinar« od podružničara, a da nismo znali zašto, pa smo tek mnogim izpitivanjem privatno saznali, da je član premješten ili da je umro. Kao »ubogarima« žao nam je troška, truda i brige. A i reklamacije dobivamo tek po trećoj ruci, često uz tužaljku. Molimo stoga opetovno, da se reklamacije šalju direktno predsjedničtvu ili tajniku družtva (gornjo-gradska gimnazija).

— **Pristupio družtvu.** Kao novi član pristupio je Guštin Josip, posjednik i trgov. poslovodja u Zagrebu.

— **Dopisnica.** Podpredsjedniku »Liburnije« u Zadru: Hoćemo li dobiti na ogled zadnjim dopisom obećano? Hoćemo li na Dinaru?

Predplata i novci za oglase neka se šalju blagajniku I. Exneru (Ilica 36) a reklamacije predsjedničtvu ili tajniku družtva.

Uz slike.

Triglav. Kako je poznato stari su Slaveni častili i štovali i boga Triglava i njemu su na čast imenovali najvišu slovensku goru. Poganska vjera ustupila je mjestu kršćanstvu, i stari Triglav ode u zaborav. No njegovo je ime ostalo i ne bude se zaboravilo, dotle taj velikan stoji snažno i uztrajno, uzdignuv u najdivnijem kraju Slovenije svoju siedu i gordu glavu nebu pod oblake.

Istina je, da se druge planinske zemlje ponose puno višim bregovima, koje pokriva vječni snieg, nu uz Montblanc, Ortler i njihove srodnike, imenuje se i Triglav, pa se i najsmjeliji planinari ponose, što su svoju nogu mogli staviti na njegovo krševito mu tjeme. Njegov položaj i krasni vidik pribavljuje mu svake godine sve to više štovatelja.

Ovim riečima uzveličava Janko Mlakar u »Dom in Svetu« i svakomu Hrvatu mili vrh, koji bijaše nekoć pristupan samo žlavim i uztrajnim planinarama.

Danas je Triglav pristupačan sa sviju strana. Slavni Hacquet, Willonitzer i drugi ulazili su na njega od Bohinske doline, koju preporuča i Mlakar svakomu, koji razpolaze sa dovoljno vremena, dočim se drugi ovuda sa Triglava vraćaju.

Mi smo Triglavu svraćali osobitu pozornost svoju već g. 1898., kad je počeo izlaziti »Hrvatski Planinar«, pa smo u broju 6. I. tečaja napisali članak »Valentin Vodnik, slovenski planinar« u spomen 100-godišnjice, kada je s grofom

Hochenwàrtom pokušao, da zahvati najvišu točku Triglava. Taj smo članak ukrašili sa slikom »Vodnikova kuća na Velom polju«.

U br. 7. istoga godišnjaka počeli smo štampati članak: »Iz Zagreba na Triglav«, što ga je napisao Martin Dokša, bivši kateketa kr. mužke učiteljske škole u Zagrebu, rodom Slovenac. Taj smo opet članak ukrašili sa slikom Jakova Aljaža, župnika u Dovju pod Triglavom, mecenom slovenskoga planinarstva, kojem je osobit izum »Aljažev izgledni tornjić« što se na Triglavu uzdiže 2864 m. visoko. Taj smo tornjić priobćili u br. 1. »Hrvatskoga Planinara« g. 1899. Slovensko planinarstvo i njegove zamjerne stečevine pratimo vazda budno, pa smo više puta uzdahnuli i od radosti i, od боли, jer se u nas Hrvata planinarstvo razvija sporo, dapače i presporo, akoprem nam je domovina (kao što često naglasimo) Bogom stvorena za planinarstvo

Dobrotom g. Eugena Lampea, žarkoga rodoljuba i vrednika »Dom in Sveta« dobili smo slike, koje priobćujemo u današnjem broju »Hrv. Planinara«, pa mu, toga radi i na ovome mjestu bratska i srdačna hvala.

Na jednoj slici vidimo »Triglavsku kuću s kapelicom na Kredarici«, druga nam slika predočuje »Triglav s Velikoga polja« (1690 m.), a treća »Pogled s Maloga na Veliki Triglav« (2865 m.).

»Ako bi bil Triglav s svojim razgledom v Švici, bi bila že davno napeljana nanj železnica, in na Kredarici bi stal velikanski hotel. Ker je pa Triglav slovenska gora, uživa primeroma le malo zanimanja, in še celo slovenski sinovi se premalo zanimajo zanj. Tujezi z Dunaja, iz Nemčije, Rusije itd. prihajajo občudovat našo lepo domovino z vrha Triglava, med nami je pa mnogo izobražencev, ki se mnogo prepotovali, za Triglav pa komaj vedó, kje stoji. V novejšem času se je »Slovensko planinsko društvo« mnogo trudilo, da bi postal naš Triglav pristopen tudi onim, ki se ne prištevajo hribolazcem. S tem se je zanimanje za našega gorskoga velikana precej zbudilo. Ako občuduješ rad krasoto širne narave, ako bi rad videl vsemogočnost božje v stvarstvu in obenem spoznal lastno neznatnost, pojdi na Triglav« (I. Mlakar u »Dom in Svet« 1901.)

D. H.

Raznice.

(Čudni ti naši planinari) Što — naši planinari, zagrebački? Polagano! Ne radi se tuj o Zagrebima baš, ako i nitko, tko ih pozna, ne će reći, da i premnogi njih nisu malo čudni — planinari — pri peći u kavani.

Radi se o susjednim našim planinama, mà i odaljenim, s kojima nas duše veže kosa našega Sljemena, ali

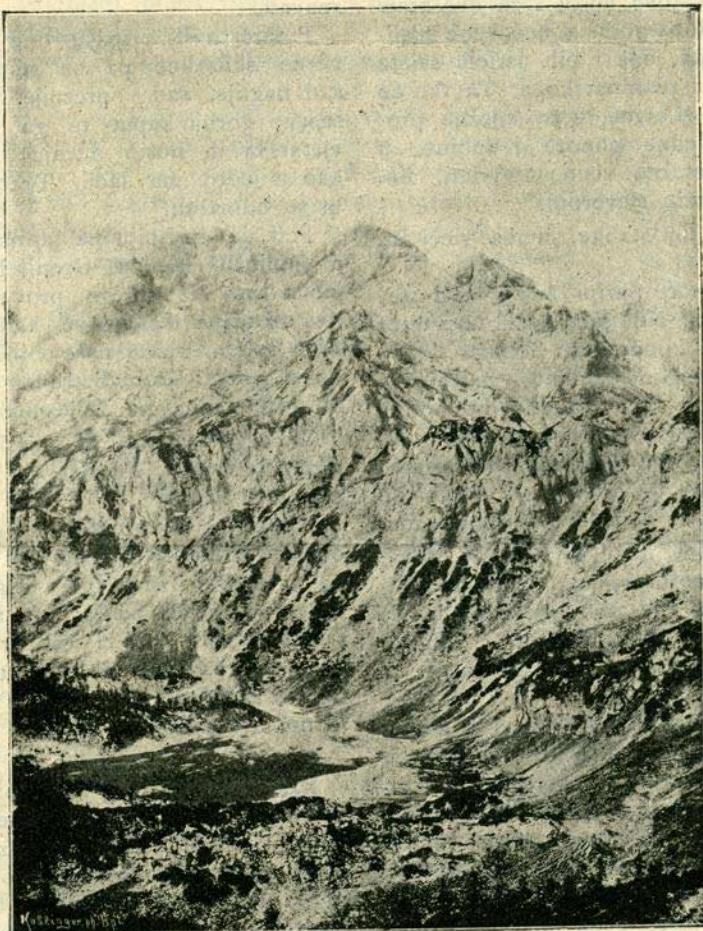
— ali — koji su nam se ipak poodmakli i po gori, i po osjećaju, i po radu, i po ljubavi planinskoj, pa se bojim, kasno ćemo ih stići, kad se ne boje duhova planinskih, ni na staru, ni novu godinu.

Da vam pričam riedku planinsku streću!

Sjedila tri planinara — ali prava —

ne zagrepska — 30. prosinca u oči stare prošle godine kod većere tiho i mirno, čas kao zadubeni svaki u svoje misli! Na jednom će jedan izpraviv naglo glavu: Znaš, kakova me misao mori? Ma oni tamo gore (kaže prstom)

drskost bi bila, jogunluk i obiest paklena izkušavati božju silu preko ono 4000 metara leda i sniega pa nastojati samo bližiti se licu svemogućnika za toliko hiljada metara. — Eh, pravo da vam kažem, nadodati će treći, od

Triglav s Veloga polja.

neprohodni i nepregledni ledenjaci i snježnici čudnom me silom mute mame! Bili vas dva sutra sa mnom? Snieg je obilan pao ovo prošlih dana, sva je prilika, biti će koji dan stalno, bistro nebo. Hal i u mene je ta misao uljegla, odvratiti će drugi. Ali u to doba —

dva dana me ista misao goni. Oho! kad je tomu tako, veselo će prihvati opet prvi, onda je Bogo s nama, a vi moji!

Listom se dignu sva trojica, spremiše svaki telećak i naplećak živeža na 8 dana, snežne sklizalice (snjegalice, ski)

uže, krvno za obuću, alpinsku bradvu, alpinsku batinu, i drugi nužni sitniš pa — lezi na počinak.

Sutradan 31. prosinca zorom u 4 sata krenu naša tri planinara iz Loetschena (Wallis kantona). Brdjanin nije dan ih ne htjede pratiti. Svaki ih odvraćaše od takove misli, i za ove kraje i u takovo doba godišta nečuvene misli, nečuvena puta, mà i bili usred sveta planinskoga i planinarskoga. Tà tko će u te gorske vijavice, u te snježne propasti, u te ledne ponore i dubine, u te tavane snježne visine i vrleti, nagličane biesnim sjeverom!?

Ali nema tuj stanke, nema rieči ni pregovora!

Odoše u noć. Škripi snieg pod teškim korakom. Nije šala, svaki nosi teret od kakih 20 kilograma. Stupaju složno jedan za drugim ozbiljno, mučljivo, gdjegdje samo koja pane. Oko podne eno ih nad prvim ledenjacima nad Loetschenom. Ne počivaju, ne sjedaju — stani malo — odahni — okrepi se pa hajde dalje, dalje sve po mjesecini.

Oko 11 sati noći stigoše do putne kolibe »Concordia«, na ledenjaku Aletschke —iza 19 sati neprekidna hoda, sad pješe, sad snjegalicama. S tih se vrleti oproste sa starom godinom, a pozdrave novu.

Sutradan, na novu godinu ovu, stignu u noć do planinske kolibe u Oberaarjoch verući se cieli dan i po sniegju i po ledu, Bog ih tuj doprati, jer za malo, i zakopati će ih bura, ona alpinska bura, što ju mi tek po opisu znamo. Digla se naglo kao šakom bačena. Brijep, biesni, buči, vije, puca led, puca hrid i onaj zid pod krovom, gdje su se naši planinski jadnici stisli. Čekaj danas, čekaj još sjutra, i jednu i drugu noć. Jenjava oluja i ode. Evo iza dva dana i dve još teže noći pomole naše tri delije gorske glave. Imadu što i gledati. Ali ne može da im se oko nagleda bilo onoga čudnoga modrila nebeskoga, bilo ovoga žarkoga sunca usred strašne pustoši ledene i snježne. I najdivniji

san ne uzmože da prikaže čovječjoj pameti realnost one krasote, koja se iza te bure prikaza našim putnicima bilo na nebu čudne azurnosti, bilo na zemlji, u daljinu il u blizini. Tko da tuj ne promišlja na veličanstvo božje? I najluči grješnik tuj će naučiti Boga spoznavati.

Putnici naši pripašu one svoje sjeverne sklizalice pa se stanicu sruštati sad naglige, sad opreznije. Odkapčaju sasvim gornji kaput te ga razkrile, a vjetar bi ih nosio duvajući u ta krila kao u jedro na ladji. Tako sruštajući bi se odmarali.

Petri dan prispiju na taj način brođeći u putničku stanicu Grenisel, kojoj je jedva krov iz sniega provirivao. Ona dva ukućana lecnuše se, kad najednom pred sobom opaze naše putnike, misleći da su gorski dusi. Sutradan se spuste do Interlakena pa željeznicom u Bern.

Dva tih turista su zuriški geolozi prof. Weber i Fischer, a treći mladi tehnik Rühl.

Rietko bi se turista koji u ono vrieme odvazio iz Wallisa krenuti preko Bernskih Alpa, a Bog zna, bili i ista trojica i drugi put htjela na taj put, i bili tako sretno prošli. Zato i jest vriedno, da se ta sretna turistička vratolomija iztakne, kao što sam ju i ja po viesti jednoj u Pariškom »Figaru« spomenuo.

N

Ris u Hrvatskoj i Slavoniji. Jadni ris o kojem se prošle godine užvitlalo toliko prašine, valjda se zavukao u svoje duplje i tamo izkesio onima, koji su o njega lomili kopljje, biele zube svoje. No mi mu ne damo mira ni sada, već o njemu priobćujemo nekoliko novih vesti, da mu životopis — ako živi — bude podpuniji, ako je pak izumro, da mu nekrolog bude zanimljiviji. Pripoviedao nam Ivan B., mjernik, lanske godine 3. travnja ovo: »Bilo je godine 1878. kada sam iz Krivog puta trasirao put na Stalak. Blizo Žive vode dao sam načiniti baraku u kojoj smo noćili. Dvie noći redomice obilazio je

ris naše ležište muklo lajući. Ljudi su se bojali ići po vodu. Drugu sam ga noć bio na zdrave oči svoje; bio je velik kao pas. Poslije nije više došao».

Prijatelj Jakov M. iz Gorskoga kotara pisao mi lani 7. travnja: ... Mislim da će ih biti (risova) u Sušici t. j. u gudurama uz istoimeni potok izpod željezničke pruge Skrad-Delnice. Narod to drži za »divlje mačke«, kojih da ima »velikih i malih«.

U Dobri, u Gorskem kotaru priblijedio sam 8. kolovoza lanjske godine od pouzdane osobe, da su dva risa prije 50, 60 godina ubili Rade Tomić iz Tomić-drage i Jurković Nikola iz Brod-Moravica u Ponorima izpod Plandišća, u jeliku.

Planinari na Savinskim planinama g. 1901. U Kocbekovoj kući zapisala se u knjigu spomenicu 102 planinara, među ovima 9 Čeha, 27 Niemaca i »jedan« Hrvat. Djaka bijaše 28. Lužku kuću posjetilo je 10 osoba. Na Ojstrici se upisalo 36 planinara; u gornjograjskoj kući bijaše 137 posjetnika, među ovima 2 Čeha i 6 Niemaca. U Mozirskoj kući bilo je 55 osoba, među ovima 1 Čeh, 5 gospodja i 7 djaka. Na Okrešlju upisale se 133 osobe; u Piskerniku u Lugarjevoj dolini 272 osobe; u Solčavi bijaše 300 osoba, u Lučama 133, na Ljubnu 270 osoba.

Hoće li na glasovitim Savinskim planinama naskoro osvanuti i zagrebački planinari, da se čude i dive velebnim krajevima i da im srdcima potrese ona veličajna priroda?!

(Pl V.)

Sinaj i Ararat svakom su poznati bregovi iz sv. pisma. Godine 1889. bio je na prvomu Rütmeyer-Lindt. Iz Sueza prepolovio je jedrenjakom, a kopnom nastavio put na devama. Na jednome mjestu unišao je svojim suputnicima u duboku dolinu, koja ga sjetila na nalične doline u Alpama, a u koritima dovaljeni panjevi od poma i veoma mršava flora sjetili su ga, da je na dalekom Iztoku. Po obroncima pasu beduinske koze, a tu i тамо vidi se i koja deva. Na Sinaj

uzpeo se Rütmeyer od Firame, što se uzdiže nad oazu 1500 m. visoko. Tjemenica Sinaja uzdiže se iznad crvena granita, a zamakla je u oblačne visine 2050 m. visoko. Sa najviše točke vidi se u Afriku, a poput reljef-karte leži pod nogama poluotok sinajski.

Ararat uzdiže se u prilici čunja 5163 m. visoko. Sa istoka i sjevero-iztoka ostrmljuje se crnim stjenama, koje je pokrio led, koji seže u visinu od 4400 m, dočim je ostalih 700 do 800 m. pokriveno sniegom. Cio je brieg složen od prolonne vrsti kamena, kojeg zovemo trachyt. Prvi su se na Ararat uzpeli g. 1829. Parot i Feodoroff sa strane sjevero-zapadne. Godine 1835. uzpeo se na nj Beksen, g. 1845. Abich. Uzlaži se pravcem zapadnim preko tora i obora; priroda je jednolična, pusta, mrtva, užasna, kako piše Rickmer Riekmers. Položeni snježnik najviša je točka Ararata, koj imade dva vrha, te je sjevero-zapadni za 10 m. viši od jugo-iztočnoga.

Vidik sa briega nije duši ugodan. Prama jugu gledaš pustu perzijsku visočinu, nadalje pusta vulkanska ždriela, žljebove i grebene. Oko seže od Crnoga do Kaspijskoga mora, ali ne ima u ogromnom tom obzoru ničesa, što bi ga oživljavalо, što bi dušu razveselilo. Pustoš i mrtvilo na tisuće i tisuće česvornih k-lometara daleko!

Putevi na Triglav. Kako je »Slovensko planinsko društvo« revno i marno, svjedoče i oni putevi, koji vode na gordi Triglav. Iz Mojstrane vode prama tome divu tri doline: Vrata, Kot i Krma. Prve dve vode te pod tako strme stiene, da sustaneš i dvojiš, budeš li ih svladao. Dolina Krma vodi te lagano preko 1700 m. visoke Gornje Krme, a ideš ovamo putem iz Veloga Polja. Za uru i po evo te na Kredarici. Gornja Krma okružena je Rjavinom, Ržom, Kredaricom, Sedlom, Venarjem i Draškim vrhom. U jugo-zapadnom dielu bijaše pokrivena divotnim šumama mecesana ili ariša (*Larix europaea*; Lärche), koje

su sjekli te mučno i težko vukli po sniegusu, kad su na Kredarici gradili Triglavsku kuću. U ljeti je Gornja Krma vrlo živahna, jer se tu pase blago iz Veloga polja i Dolnje Krme, a u zimi je pristupna odvažnomu lovcu, da ovdje puškom u ruci lov lovi na smjele divoke zoze.

(*Planinski Vestnik*).

Sv. Ilija nije najviši brieg u sjevernoj Americi. U »Hrvatskom Planinaru« priobćimo lanske godine članak s puta talijanskoga princa Amadea te smo tom prilikom iztaknuli, da se je uzpeo na Aljaški, na brieg Sv. Ilijie, a 5522 m. visoko. No taj brieg nije najviši, već njegov susjed Tralejha. Tako ga zovu Indijanci, dočim su ga učeni Amerikanci posvetili uspomeni pokojnoga Mac Kinleya (Mount Mac

Kinley). Visinu su mu izmjerili već g. 1898. Eldrigde i Muldrow, nu tek su sade stampali svoje izvješće.

Tralejha nalikuje plosnatu čunju, uz diže se iznad planine 3500—3000 m. visoko, a leži medju $63^{\circ} 3'$ sjeverne širine i 151° zapadne duljine.

Alpsky Věstník (br. II. g. 1901.) donosi pod naslovom: »Rys v Chorvátsku a Slavonsku« jezgroviti izvadak iz članka o risu, što ga je D. Hirc lanske godine priobćio u br. II. »Hrv. Planinara«, pa se svakom danom prilikom osvrće na naše planinarske prilike. Ovaj izvrstno uređivani list je »Orgán českého odboru slovenského alpského družstva« i izlazi svakoga mjeseca sa ilustracijama u Pragu. Godište mu počima 1. rujna.

Oglas.

— Glavna skupština »Hrvatskoga planinarskoga družtva u Zagrebu« sazivlje se na četvrtak 3. travnja u 6 sati po podne u družtvene prostorije (Briegovita ulica br. 2. I. kat) uz ovaj

DNEVNI RED:

1. Pozdrav predsjednikov.
2. Ovjerovljenje zapisnika zadnje glavne skupštine.
3. Izvještaj upravnog odbora.
4. Izvještaj blagajnički.
5. Izvješće nadzornog odbora.
6. Eventualni predlozi odbora.
7. Predlozi podružnica.
8. Predlozi članova.
9. Izbor predsjednika, upravnog odbora i nadzornog odbora.

Prema § 7. družtv. pravila vrlo se uljudno umoljavaju sve podružnice, da izvole doći na tu skupštinu ili da pošalju ili imenuju svoje zastupnike uz eventualni predlog.

Predsjednik: Miroslav grof Kulmer.

Za tajnika: Novotni.

Sadržaj: Na Baku. — Skradski vrh. — Osobiti vidici. — Lička visočina. — Družtvene vesti. — Uz slike. — Raznice. — Oglas.

Odgovorni urednik: Dragutin Hirc. — Vlastnik i izdavatelj: »Hrv. planinarsko družtvo.« Tisak Antuna Scholza.